

VEIEN TIL PRESTETJENESTE

I

DEN NORSKE KIRKE

Utredning fra et utvalg nedsatt av Bispemøtet

Oslo, 19.8. 1997

I	INNLEDNING	s.5
1	Mandat	
2	Utvalgets sammensetning og arbeid	
3	Utredningens konklusjoner	
II	BAKGRUNN OG BEGRUNNELSE FOR UTREDNINGEN	s.7
1	Tidligere utredninger	
2	Status	
2.1	Sommervikarkurset	
2.2	Biskopenes kontakt med studentene	
3	Prestetjenestens rammevilkår i Den norske kirke	
3.1	Målsetting og strategi for Den norske kirke	
3.2	Hva går prestens arbeid ut på?	
4	Hvem har ansvaret for presteutdannelsen?	
5	Utfordringer i dagens situasjon	
5.1	For utdanningsinstitusjonene	
5.2	For biskopene	
5.3	For studentene	
5.4	For menighetene	
5.5	Kall til tjeneste i kirken	
6	Erfaringer fra søsterkirker	
6.1	Fra Svenska Kyrkan	
6.2	Fra The Evangelical Lutheran Church of America	
6.3	Fra The Church of England	
6.4	Viktige trekk i materialet fra søsterkirkene	
III	UTDANNINGSLINJEN	s.18
A	<u>PRAKSISELEMENTET I DAGENS UTDANNING</u>	s.18
1	Grunnelementet i utdanningen	
2	Veiledning og evaluering i praksisdelen av studiet	
2.1	Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar	
2.2	Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar ved Menighetsfakultetet	
2.3	Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar ved Misjonshøgskolen	

3	Hvordan skal praksiselementene i utdanningen utformes?	
B	<u>PRØVING AV PERSONLIG EGNETHET</u>	s.20
1.1	Vurdering av skikkethet i lærerutdanningen	
1.2	Evaluering av turnustjeneste for medisinske kandidater	
1.3	Oppsummering	
2	Drøfting av evaluering i innstillingen til Nasjonalt fagråd	
3	Hvilke evalueringskriterier skal brukes?	
4	Ansvarsfordeling	
5	Studentenes rettigheter	
6	Bruk av psykologisk testing på veien mot prestatjeneste	
IV	ORDINASJONSLINJEN	s.26
A	<u>ELEMENTER I FORBEREDELSEN TIL ORDINASJON I DAG</u>	s.26
1	Gjeldende ordninger	
2	Fullmakter og ansvarsforhold	
2.1	Bakgrunn og hjemmel for vikartjeneste etter fullmakt	
2.2	Biskopens fullmakt	
2.3	Fortsatt grunnlag og behov for fullmaktsordningene?	
3	Behov for nye tiltak	
B	<u>VEIEN TIL PRESTATJENESTE I DEN NORSKE KIRKE</u>	s.28
1	Biskopens ordinasjonsansvar	
2	Påmelding til prestatjeneste	
3	Stiftstilknytning for studenter	
4	Ordinasjonslinjens utforming	
4.1	Årlige kurssamlinger	
4.2	Regionalisering av kurssamlingene	
4.3	Omfang og varighet av kurssamlingene	

- 4.4 Administrasjon og ledelse av kurssamlingene
- 4.5 Kurssamlingenes innhold
 - 4.5.1 Første kurssamling: "Ordinasjonslinjen 1"
 - 4.5.2 Andre kurssamling: "Ordinasjonslinjen 2"
 - 4.5.3 Tredje kurssamling: "Ordinasjonslinjen 3",
ordinasjonssamling
- 4.6 Stiftspraksis for teologiske studenter
og kandidater

5 Ordinasjonsgrunnlaget

C ANDRE SPØRSMÅL

S.33

1 Økonomi

2 Jus

3 Forslag til oppfølging - videre utredning

Vedlegg

1 INNLEDNING

1 Mandat

Utvalget fikk sitt mandat fra Bispemøtet våren 1996. Mandatet lød i sin helhet slik:

- vurdere hvordan biskopene og lærestedene skal samarbeide om presteutdanningen med vekt på yrkesforberedelse og egnethetsvurdering.
- vurdere muligheten for å etablere en slags "stiftsbånd" for kandidatene tidlig i studiet, og i tilknytning til dette hvordan en kan legge til rette for en nær kontakt mellom biskop og studenter.
- vurdere om sommervikarkurset kan erstattes av et utvidet, obligatorisk kurs noe lengre ut i studiet med vekt på åndelig forberedelse til prestedtjenesten, og i denne sammenheng vurdere om kursene skal arrangeres desentralisert.
- vurdere hvordan den personlige egnethet for prestedtjenesten hos den enkelte skal prøves, både ved lærestedene og av biskopene.
- vurdere hvordan praksiselementet i utdanningen til prest skal utformes og her se særlig på hvilke fullmakter og hvilke veiledningselementer som bør knyttes til dette.
- vurdere om det skal innføres en type "turnusår" for nyutdannede prester, som da går forut for ordinasjon, og hva innholdet skal være i en slik første prestedtjeneste.

2 Utvalgets sammensetning og arbeid

Utvalget har bestått av biskop Øystein Larsen, leder, rektor Øyvind M. Eide, Praktisk teologisk seminar ved Misjonshøgskolen, stiftskapellan David Gjerp, Tunsberg Bispedømme, studierektor Tor Johan S. Grevbo, Den norske kirkes Presteforening, biskop Rosemarie Køhn, rektor Halvor Nordhaug, Det praktisk teologiske seminar ved Menighetsfakultetet og rektor Gunnar Stålsett, Det praktisk teologiske seminar ved Universitetet i Oslo. Sokneprest Anders Moen Kvalsnes har vært utvalgets sekretær. Utvalget ble anmodet om å slutføre sitt arbeid medio 1997. Utvalget har hatt fem møter hvorav et todagersmøte.

3 Utredningens konklusjoner

De viktigste konklusjonene i utredningen kan sammenfattes slik:

- * Utvalget foreslår felles evalueringskriterier for vurdering av teologiske kandidaters egnethet til prestedtjeneste ved de praktisk-teologiske seminarene i Norge. (Pkt.III.B.3 s.24)
- * Utvalget foreslår å etablere en egen "ordinasjonslinje" parallelt med den utdanning som skjer i regi av fakultetene og de praktisk-teologiske seminarene. (Pkt.IV.B.1 s.28)
- * Starten på "ordinasjonslinjen" bør skje ved en påmelding til prestedtjeneste etter fullført kristendom mellomfag og normalt senest umiddelbart etter fullført integrert praktikumssemester. (Pkt.IV.B. 2 s.28)
- * En forutsetning for at kontakten mellom studenter og biskop kan forbedres er at det innføres en ordning med stiftstilknytning for teologiske studenter. (Pkt.IV.B.3 s.28)
- * For at teologistudenter som har valgt "ordinasjonslinjen" skal kunne delta på de kurs som rammeopplegget har fastsatt for perioden etter integrert praktikumssemester og frem til ordinasjon, må det årlig gis 3 kurstilbud på bispedømmeplan/regionalt plan. (Pkt.IV.B.4.1.s.29)
- * Utvalget foreslår at studentene får en form for obligatorisk "turnustjeneste" i det bispedømme de er tilknyttet... Utvalget vil nytte ordet "stiftspraksis" for denne tjenesten. Denne stiftspraksis skjer under kvalifisert veiledning og bør vare minimum 6 uker. (Pkt.IV.B.4.6 s.32)
- * Den nåværende ordning med obligatorisk sommervikartjeneste (gjelder særlig MF) og "sommervikarkurset" på Gran opphører. (Pkt. IV.B.3 s.29)
- * Totalt vil utgiftene til den foreslåtte nyordning etter utvalgets beregninger beløpe seg til kr. 691 280,- pr. år. Dette er lavt stipulert, så en gjør klokt i å operere med en kostnad på ca. 1 million, hvilket er fem ganger så mye som sommervikarkursene nå koster med 60 deltakere. (Pkt.IV.C.1. s.33)
- * Utvalget vil i tillegg til dette be Bispemøtet anmode Nasjonalt fagråd for praktisk teologi om å nedsette et eget utvalg for å utrede bruk av psykologiske tester ved klarlegging av egnethet for prestedtjeneste. (Pkt.IV.C.3.s.34, cfr. utredningens pkt.III.B.6 s.25)

II BAKGRUNN OG BEGRUNNELSE FOR UTREDNINGEN

1 Tidligere utredninger

Det har siden 1986 vært foretatt en rekke utredninger på det problemfeltet der utvalget nå er bedt om å foreslå konkrete veivalg.

Allerede våren 1984 la en arbeidsgruppe med biskop Gunnar Lislerud som formann fram en innstilling om (1) styrking av kontakten biskop/kandidat, (2) utbygging av praksistjenesten, så denne igjen (3) kan "danne grunnlag for en forsvarlig evalueringsprosess."¹

Høsten 1985 og våren 1986 kom et utvalg med Olav Skjevesland som formann med utredningen: "Forberedelse og veiledning ved ordinasjon".

I 1987 kom utredningen: "Biskopens kontakt med de teologiske studenter" ved stiftskapellanene Berg, Gjerp og Larsen. Denne utredningen hadde til hensikt å videreutvikle kontakten mellom biskopene og de teologiske kandidatene.

I 1991 ba Bispemøtet, etter henvendelse fra Nasjonalt fagråd for praktisk teologi, Fagrådet om å "arbeide videre med kriterier og prosedyrer for en langsiktig evalueringsprosess innenfor rammen av det teologiske studium med tanke på prestatjenesten." Nasjonalt fagråd skulle også vurdere krav til veiledere for å få en mest mulig ensartet gjennomføring av evalueringsprosedyren. Resultatet av dette arbeidet kom i utredningen "Egnethet for prestatjeneste", ledet av Tor Johan S. Grevbo, i august 1992. Denne utredningen ble kommentert av de praktisk teologiske læresteder, og ble sendt ut på en større høringsrunde til 24 instanser.

Videre foreligger et drøftingsnotat ved Per Otto Gullaksen: "På vei mot prestatjenesten - evaluering, ordinasjon - tilsyn".

Saken har videre vært til behandling på Bispemøtet, sak 25/92 i 1992: "Egnethet for prestatjenesten", sak 20/93 i 1993: "Evaluering - ordinasjon - tilsyn", og sak 17/95 i 1995: "Bispemøtets sommervikarkurs og sommervikartjenesten". Disse utredninger og dokumenter foreligger som grunnlagsmateriale for utvalgets arbeid med denne utredningen.

Utvalget har også orientert seg om "Vurdering av lærerskikkethet i Lærerutdanning. Mellom krav og ideal," NOU 1996:22 og "Målbeskrivelse for turnustjenesten for medisinske kandidater" i rundskriv IK-27/89 fra Helsedirektoratet.

¹Gruppen fremla sin utredning 23.3.1984, her sitert etter Skjeveslandutvalgets utredning s.1

2 Status

Disse utredningene og vedtakene førte alle til at det ble arbeidet videre med spørsmålene. Mye av det som ble foreslått ble imidlertid ikke realisert.

2.1 Sommervikarkurset

Sommervikarkurset eller "Grankurset" som det også er blitt kalt, var et resultat av drøftelsene om hvordan biskopene og lærestedene skulle samarbeide på midten av 80 tallet.

I protokollen fra bispemøtet våren 1984 er 7-dagerskurset forsøkt innholdsbestemt slik: "... i regi av Bispemøtet foreslås arrangert et årvisst kurs hvor lærerne ved de praktisk-teologiske seminarene søkes trukket inn. Kurset legges til siste uke før St. Hans, ca.15.-20.06. Kurset skal være åpent for teologiske studenter og gjøres obligatorisk for de som søker ferievikartjeneste i prestestillinger. Kurset skal gi innføring i kontorhold og kirkebokføring ved prestekontor, i aktuelle reglement og ordninger for menighetstjenesten, samt gjennomgang av de aktuelle liturgier. Kurset skal også gi en gjennomgang av prestatjenestens åndelige side. Det bør gi en åpning for bearbeiding av de personlige forutsetninger for å stå i en slik tjeneste gjennom felles drøftelser og samtale, og gi god mulighet for gudstjenestelig fellesskap"

Kursmodellen er endelig utviklet i utredningen: "Forberedelse og veiledning til ordinasjon", den såkalte Skjeveslandutredningen. Der sies det om hovedsiktemålet med kurset ² "I perspektivet veiledning og forberedelse til ordinasjon, blir hovedsiktemålet med dette kurs å knytte forbindelsen mellom biskopene som ordinerende instans - og de blivende ordinasjonskandidater." Selve kurset skulle altså være et pastoral-teologisk kurs over 7 dager med en faglig del og en meditativ del. Kurset har for en god del studenter blitt en hjelp til avklaring av eget ståsted i forhold til en fremtidig prestatjeneste, men dette varierer bl.a. avhengig av studentenes progresjon i studiet. (Studentene fra TF er som regel kommet lengre i studiet når de begynner på kurset enn studentene fra MF.)

Utvalget er bedt om å ta stilling til om dette kurset kan erstattes av et utvidet, obligatorisk kurs noe lengre ut i studiet med vekt på åndelig forberedelse til prestatjeneste, og i denne sammenheng vurdere om kursene skal arrangeres desentralisert. Vi vil derfor komme tilbake til dette senere i utredningen.

² Utredningen "Forberedelse og veiledning til ordinasjon" side 5, sept. 1986

2.2 Biskopenes kontakt med studentene

Overskriften for dette avsnitt er identisk med overskriften på utredningen som ble laget av stiftskapellanene Berg, Gjerp og Larsen i 1987. En la på bakgrunn av Skjeveslandutvalgets utredning opp til et kontaktprogram med en vid målsetting. Det var bispemøtets ønske at kontakten med de teologiske studentene skulle styrkes. Likevel er de konkrete resultatene av utvalgets forslag hittil begrensede. Kontaktprogrammet hadde et dobbelt sikte:³ Det ene var "behovet for å få klarlagt hvem som har forutsetninger for å gå inn i tjeneste som prest i menigheter." Det andre var å klarlegge "behovet for studentenes faglige og personlige utvikling". Den utvidete kontakt skulle sikte både mot "bedømmelse og mot bearbeiding". Skissen til kontaktprogram er forholdsvis omfattende med mange konkrete forslag til tiltak.

De tiltak som er foreslått i denne utredningen er for de aller flestes vedkommende ikke blitt satt ut i livet. Det er i dag liten kontakt mellom biskopene og studenter før ordinasjonssamtalen, og den kontakten som finnes, skjer tilfeldig. Det er for fremtiden viktig å komme videre i utviklingen av en planmessig kontakt mellom biskopene og studenter som vurderer å søke kirkelig tjeneste.

3 Prestetjenestens rammevilkår i Den norske kirke

3.1 Målsetting og strategi for Den norske kirke

Utdannelsen til prestedtjeneste vil for de fleste teologistudenter føre til arbeid i Den norske kirke. Kirkemøtet har formulert det overordnede mål for Den norske kirke slik:⁴

"Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke."

Det er denne kirke som det utdannes prester til. Videre sies det i strategidokumentet for Den norske kirke at kirken er kalt til:

- troskap mot sin Herre og Mester, og til å samle sine medlemmer til tro, tilbedelse og tjeneste. Det innebærer å arbeide for at kirkens medlemmer finner sin plass i gudstjenestefeiring og nattverdfellesskap.
- stadig å overskride grenser både innenfor lokalsamfunn og global sammenheng. Dette er en del av kirkens innerste vesen. Å bære vitnesbyrd om evangeliet for alle mennesker

³ "Biskopens kontakt med de teologiske studenter", aug. - 87, side 4

⁴"Mål og strategidokument for de sentralkirkelige råd 1997-2000". Dette ble vedtatt på Kirkemøtet høsten 1996.

er en oppgave den verdensvide kirke har sammen.

- i troskap mot sin Herre og Mester å arbeide for kirkens synlige enhet.
- å leve i stadig fornyelse ut fra kirkens kilder, Ordet og sakramentene, med nye impulser fra det verdensvide kirkelige fellesskap, og i åpent møte med samtiden.
- å avlegge et klart vitnesbyrd om sitt håp, sin tro og Guds vilje for livet. Samtidig skal kirken formidle etisk tenking og etiske verdier i dette arbeide sammen med positive krefter i samfunnet.
- å følge Guds kall til arbeid for rettferdighet, fred og vern om skaperverket. Kirkens eget liv skal være et vitnesbyrd om disse verdier.
- å være et fellesskap preget av omsorg og respekt for ulikheter samtidig som den fremstår tydelig på basis av sin egen identitet.

En så vid målsetting for Den norske kirke vil føre til at de krav som stilles til prester, som skal ha en helt sentral stilling i denne kirke, blir utfordrende og sammensatte. Presten må møte mange av disse utfordringene samtidig.

3.2 Hva går prestens arbeid ut på?

Ved sin ordinasjon blir presten pålagt og formant til å:

- forkynne Guds ord klart og rent, som det er gitt oss i Den hellige skrift og som vår kirke vitner om i sin bekjennelse, og forvalte de hellige sakramenter etter Kristi innstiftelse og vår kirkes orden,
- i sjelesorg og skriftemål dra omsorg for hvert enkelt menneske og bære dem fram for Gud i bønn og påkallelse med takk,
- trofast veilede og formane til sann omvendelse, levende tro på Kristus og et hellig liv i kjærlighet til Gud og nesten,
- også selv av hjertet legge vinn på å leve etter Guds ord, og i studium og bønn trenge dypere inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter.⁵

Dette er ytterligere konkretisert i gjeldende tjenesteordning for menighetsprester og utformet slik:

⁵Fra Den norske kirkes ordinasjonsrituale, Gudstjenestebok for Den norske kirke, Kirkelige handlinger, side 169

Presten skal forvalte Ord og sakrament ved

- a) å holde forordnede gudstjenester etter den gudstjenestefordeling som gjelder for prestegjeldet,
- b) å forrette kirkelige handlinger, i tilfelle etter gjeldende arbeidsfordeling mellom prestegjeldets prester,
- c) å utøve sjelesorg, gå med dødsbud, reise i soknebud og ellers besøke syke i prestegjeldet.

Presten skal også utføre andre gjøremål som er eller måtte bli pålagt ved lov eller bestemmelse av Kongen eller departementet.

Presten skal forberede ovennevnte gjøremål og sette av nødvendig tid til studium og personlig fornyelse.

I tillegg til ovennevnte skal presten utføre forkynnerarbeid, og i samråd med menighetsrådet annet menighetsarbeid i den utstrekning det kan gjøres innenfor normal arbeidsuke.⁶

Den norske kirkes Presteforening har i sine fagpolitiske retningslinjer fulgt opp de mål og den beskrivelse av tjenesten som er gitt i ordinasjonsrituale og arbeidsordning. Særlig har en lagt vekt på prestens samarbeidsforhold i stabsfelleskap og kollegaforhold:

"Ved sin ordinasjon har presten tatt imot et oppdrag fra Gud, og dermed tatt inn over seg en plikt til tjeneste. Presten har lovet å utføre de oppgaver tjenesten fører med seg etter den nåde og kraft Gud selv vil gi."

"Kollegialt samhold og samarbeid er av stor betydning for prestens tjeneste. Det betyr en personlig, faglig og åndelig ressurs i tjeneste og fritid ... Også forholdet til andre kirkelig ansatte er av stor betydning for å utvikle gode kollegaforhold. Menighets-stabene utvikles til et samarbeidsfelleskap der alle ansatte kjenner seg verdsatt og trygg og blir inspirert til å bruke sine evner og krefter på beste måte"⁷.

Prestetjenesten krever altså et godt faglig kunnskapsnivå, evne til sosial kontakt og samarbeid. Presten skal være fellesskapsbyggende og være et forbilde i tro, liv og kollegialitet.

Det bilde vi her får av prestetjenesten, prestens arbeid, forberedelse, tjenesteutøvelse og samarbeid, fører oss nærmere inn i spørsmålene om hvordan studenter skal få adekvat

⁶ Tjenesteordning for menighetsprester ved kronprinsregentens res. av 19. oktober 1990.

⁷Fagpolitiske retningslinjer for Den norske kirkes Presteforening vedtatt på generalforsamlingen i 1990.

utdannelse og veiledning inn i denne tjenesten, og om hvem som er egnet til prestedtjeneste.

Mye av dette ansvaret hviler på studentene selv og er bestemt ut fra de personlige forutsetninger som hver enkelt har for en slik tjeneste. Men det tilligger de teologiske fakultetene og de praktisk-teologiske seminarene, i samarbeid med de ordinerende biskoper, et stort ansvar for å gi kirken prester som er kvalifisert og skikket til sin tjeneste.

4 Hvem har ansvaret for presteutdannelsen?

Ansvaret for presteutdanningen har vært knyttet til de teologiske fakulteter og de praktisk-teologiske seminarer. Eksamen fra teoretikum og praktikum er grunnlaget for å møte biskopen til ordinasjonssamtale og ordinasjon.

Det har gjennom flere år vært en klar tendens i retning av å styrke praksiselementet i utdanningen. Bl. a. er det tilsatt egne praksisveiledere ved seminarene. Muligheten og premissene for evaluering av praksis er bedret.

Utdanningsinstitusjonene har tatt ansvar ut fra egne mandat for å legge til rette ordninger som innebærer at studentene får en tilstrekkelig, faglig kompetent og målrettet praksisveiledning innen rammen av presteutdanningen.

Biskopene har likevel fortsatt et selvstendig ansvar for ordinasjonen og har lenge gitt uttrykk for et behov for bedre kontakt med studentene/ kandidatene frem mot ordinasjonen. Ansvaret for veien til prestedtjeneste er altså delt mellom en rekke akademiske og kirkelige institusjoner. Utvalget ser ikke for seg grunnleggende endringer i dette.

Ett av spørsmålene som ligger til grunn for utvalgets arbeid, er hvordan biskopene kan komme mer aktivt inn i forberedelsesfasen for prestedtjenesten, og hvordan biskopene og de praktisk-teologiske seminarene kan samarbeide om dette.

5 Utfordringer i dagens situasjon

5.1 For utdanningsinstitusjonene

Å melde seg til studium ved et teologisk fakultet med sikte på prestedtjeneste har tradisjonelt vært et stort skritt for en student, ung eller eldre. Å forkynne Guds ord, forvalte kirkens sakramenter og møte mennesker i alle livssituasjoner er både en stor og en krevende utfordring. Studiet er de siste årene blitt mer differensiert. De fleste nærmer seg nå et fullt teologisk studium ved først å ta kristendom grunnfag for deretter å avgjøre om de vil gå videre til mellomfag, hovedfag eller teologistudium med sikte på prestedtjeneste. Disse fagene kan også tas ved forskjellige institusjoner. I vår sammenheng er det særlig å notere seg at en del studenter tar avsluttende praktisk-teologisk eksamen ved en annen institusjon enn der de tok embetseksamen. Denne mer åpne situasjon kan gi kontakt med et mer allsidig teologisk miljø og studiemiljøer med ulike preg. Men det vanskeliggjør muligheten for en tett kontakt med lærere og veiledere gjennom et helt studieløp.

Disse forhold er en stadig utfordring for utdanningsinstitusjonene, til kontakt og samhandling mellom dem. Der er behov for klare tilpasningsordninger, ikke minst når det gjelder ekvivalering av praksis og veiledning. Det nye undervisningstilbudet i Tromsø må også sees i denne sammenheng.

5.2 For biskopene

Når kandidatene møter biskopene for å søke om ordinasjon, kan den forutgående kontakt ha vært minimal.

Hovedbestanddelene har gjennomgående vært:

- * kontakt gjennom sommervikarkurset
- * biskopens besøk på studiestedene/eventuelt samling i bispedømmet for studenter derfra
- * kontakt ved vikartjeneste og andre oppdrag i bispedømmet

Sommervikarkurset er i prinsippet fordelt på biskopene etter tur, men dette har ikke latt seg gjennomføre slik at man har måttet bruke biskoper som ikke lenger er i tjeneste. Kurset gir derfor ikke kontakt spesielt med den ordinerende biskop. De andre elementene er ikke felles strukturert eller obligatorisk for alle.

Det er derfor påtrengende nødvendig for biskopen som ordinator å få strukturert kontakt med studentene på et tidligere tidspunkt på veien til prestatjeneste. Denne kontakten må normaliseres og innholdsbestemmes.

Men dette forutsetter at biskopene og deres medarbeidere gir et nytt opplegg tilstrekkelig prioritet i sin tjeneste.

5.3 For studentene

Teologistudiet som et yrkesforberedende studium synes å komme stadig mer i fokus ved de teologiske fakulteter. Fortsatt er imidlertid hovedvekten i studiet lagt på den akademiske siden og på å innfri de tradisjonelle akademiske krav.

Derfor er det betryggende også for studentene, at den form for veiledning og evaluering som skjer fra de praktisk-teologiske seminarer, starter tidlig i studiet, og lenge før en kommer til det avsluttende praktikumssemester. Både dette og de eventuelle nye ordninger som bygger på biskopens utvidede forberedelse til ordinasjon, må springe ut av positive forventninger til og en ytterligere hjelp for studentene som tar sikte på tjeneste i kirken. Det blir en hovedsak å legge vekt på å bli kjent med den kirkelige tjeneste og å bli kjent med seg selv i forhold til denne virkelighet. Det blir viktig å beholde dette overordnede, positive perspektiv også i de særskilte og sjeldne tilfelle der det kan komme på tale å fraråde noen å gå videre mot prestatjeneste.

De kriterier som legges til grunn for både veiledning og evaluering må være kjente for studentene, deres veiledere på de praktisk-teologiske seminarer, i praksismenighetene og på

praksisinstitusjonene. Det er en utfordring for institusjoner og kirke å virkeliggjøre et slikt positivt, veiledende perspektiv. Det er også en utfordring til studentene å ta i mot disse ordningene som et uttrykk for kirkens vilje til å ta sin del av ansvaret for tjenesten i vår kirke.

5.4 For menighetene.

Kravene som stilles til prestatjenesten fra menighetenes side er neppe entydige. Prestetjenestens karakter er delvis endret i løpet av de siste tiårene. En prest inngår i dag i langt høyere grad som en medarbeider i menighetens samlede vitnesbyrd og aktivitet, samtidig som presten skal være forkynner, sjelesørger og sakramentforvalter. Lokalmenighetene i en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke vil ha behov for prester som kan fungere som åndelige ledere i mange sammenhenger. Ny kirkelov med daglige ledere for fellesråds- og menighetsrådsnivå, gir nye muligheter til å vektlegge prestens pastorale tjeneste. Det blir vesentlig å styrke både den akademiske kompetanse og kompetanse i praktisk prestatjeneste.

5.5 Kall til tjeneste i kirken

Ordinasjons- og vigslingsliturgiene i Den norske kirke legger vekt på at de som fremstiller seg til tjeneste og blir ordinert/vigslet, mottar kirkens kall til en tjeneste for evangeliet. Den lutherske kirkes bekjennelse gir klart uttrykk for at Gud har innsatt en egen tjeneste med Ord og sakrament for at mennesker skal komme til tro. (Augustana artikkel 5) Det er et felles ansvar for menighetene og de som innehar kirkelige tjenester, særlig for biskoper og prester å kalle unge mennesker til tjeneste i kirken. Gjennom undervisning til kirkelige tjenester er det viktig at kalls-dimensjonen blir holdt levende. Og unge som velger en slik ofte lang utdannelsesvei må få oppleve at de har menighetenes støtte og forbønn.

6 Erfaringer fra søsterkirker

Utvalget har innhentet erfaringer fra søsterkirker det er naturlig å søke kunnskap fra. Av disse er det særlig materialet fra den svenske kirke, den evangeliske-lutherske kirke i USA og fra den anglikanske kirke som synes å være mest aktuelt for oss i denne sammenheng.

6.1 Fra Svenska kyrkan

Fra Svenska kyrkan foreligger et dokument fra biskopsmøtet i 1994, revidert i 1995: "Att bli präst i Svenska kyrkan".⁸ Der omtales arbeidsoppgavene en prest har. Presten er forkynner,

⁸"Att bli präst i Svenska kyrkan", biskopsmøtet i samverkan med Svenska kyrkans utbildningsnämnd, Biskopsmøtet 1994, Svenska kyrkans Information, Uppsala

liturg, kateket, sjelesørger og leder. Deretter gjennomgås presteløftene. Det første er troskap mot oppdraget, det andre er fasthet, det tredje er lojalitet og solidaritet, det fjerde er troverdighet. Så kommer seks antagelseskriterier: Kall, tro, åndelig liv, intellektuell kapasitet, personlighet og evne til lederskap, og til slutt forankring i Den svenske kirke.

- * Utdannelsen til prest i Den svenske kirke skjer dels ved universitetets teologiske institusjoner, dels ved Den svenske kirkes pastoralinstitutt eller ved studier ved den femårige presteutdannelsen ved Johannelunds teologiske institutt. Den som starter på utdannelsen etter 1994 skal dessuten gjennomgå Den svenske kirkes grunnkurs. Utover dette inngår deltagelse i samlinger som arrangeres i bispedømmene, kurser og studiebesøk. Som et ledd i antagelsen til prestedtjeneste inngår enkeltsamtaler med bispedømmets biskop, med dets antagelsesgruppe og med den rekrutteringsansvarlige stiftskapellan.
 - * Den som ønsker å bli prest i Den svenske kirke skal senest i løpet av andre semesters studier melde seg til biskopen i det bispedømmet der ordinasjon og tjeneste er ønsket. En særskilt blankett finnes til dette bruk.
 - * Det er obligatorisk å delta i kurs for praktikanter som bispedømmet arrangerer. Der gis grunnleggende undervisning i bl.a homiletikk og liturgi. En veiledet første praksisperiode på tre måneder skal evalueres.
- For at ordinasjon skal skje skal biskop og domkapittel til slutt bekrefte det ytre kall gjennom en prøving av skikkethet og en antagelsesbeslutning.
- * Denne antagelsesbeslutningen, som altså normalt kommer tidlig i presteutdannelsen, gjelder under forutsetning av at det ikke skjer noe i løpet av forberedelsestiden som endrer grunnlaget for beslutningen. Når biskop og domkapittel beslutter ikke å anta prestekandidaten, kan dette bare omprøves ved svært spesielle omstendigheter. Omprøvingen bør skje i samme bispedømme.
 - * Det er en forutsetning at den som gjennomgår utdannelsen til prest i Den svenske kirke deltar kontinuerlig i kirkens gudstjeneste- og menighetsliv. Det er av betydning at også kandidatens familie aktivt deltar i gudstjenestelivet.

6.2 Fra The Evangelical Lutheran Church of America

Fra USA har vi gått gjennom deler av "Handbook for Candidates for Rostered Ministry" og "Entrance into Candidacy in the Evangelical Lutheran Church in America" fra The Evangelical Lutheran Church of America.

Rutinene for å avgjøre en persons egnethet for prestedtjeneste i The Evangelical Lutheran Church of America administreres av "Division for Ministry" og er iverksatt av kandidatkomiteer i 65 synoder over hele USA. For det første ser en på søknadsmaterialet; anbefalingen fra søkerens hjemmemenighet, en strukturert intervjurapport, en psykologisk evaluering og resultatet av komiteens intervju med kandidaten. Dette skjer i forkant av avgjørelsen om kandidaten skal antas til prestedtjeneste. Avgjørelsen er basert på kandidatens "ecclesial readiness"-faktorer: Tro på Jesus Kristus; kjennskap til luthersk menighetsliv; forståelse for prestedtjenestens egenart; kallsbevissthet; realistisk forståelse for eget tjenestepotensial; psykologisk, følelsesmessig og fysisk helse; og andre aktuelle faktorer som situasjonen tilsier. Ved avslutningen av det første studieåret blir kandidaten utfordret til å skrive et essay som reflekterer hans/hennes forståelse av kallet, tjenesten og sin egen teologiske utdanning. Dessuten blir en utfordret til å svare på hvordan de utviklingsområdene som ble identifisert under opptaket er blitt bearbeidet. I løpet av det andre studieåret blir kandidatene intervjuet av en sammensatt gruppe. Resultatet av dette intervjuet blir brakt videre til en kandidatkomite som gir sin endelige godkjenning av kandidatens kvalifikasjoner og evne til å påta seg rollen som leder i den amerikanske lutherske kirke. Følgende kriterier ligger til grunn for den avgjørende beslutningen:

- * Kristus- avgjørelse
- * Aksept og tilslutning til kirkens trosbekjennelse
- * Vilje og evne til å tjene de behov kirken har
- * Akademiske og praktiske kvalifikasjoner for prestedtjeneste
- * Et liv som er i samsvar med evangeliet og personlig kvalifikasjoner som inkluderer evner til ledelse og kompetanse i mellommenneskelige relasjoner. Medlemskap i en menighet

I løpet av det siste året får kandidaten en anbefaling fra fakultetet eller fra et ELCA seminar. Denne skriftlige evaluering/anbefaling vil bli sendt til kandidatkomiteen sammen med en "Internship Report". Også denne ordningen er forholdsvis forskjellig fra vår kirkes situasjon.

6.3 Fra The Church of England

Fra Den anglikanske kirke har vi sett på "The Report of a Working Party on Criteria for Selection for Ministry in the Church of England" fra "Advisory board of Ministry." Her finnes et sett med kriterier som kandidaten skal forholde seg til. Disse er A. Tjeneste innen Den engelske kirke: Kandidatene skal være kjent med Den anglikanske kirkes tradisjon og praksis og være forberedt på å arbeide innenfor denne kirken.

B.Kall: Kandidatene skal være i stand til å snakke om sin opplevelse av kall til tjeneste og misjon. Deres kallsbevissthet skal være lojal, realistisk og informert. C. Tro: Kandidatene skal ha en forståelse av den kristne tro og et ønske om å fordype sin forståelse. De skal vise personlig engasjement for Kristus og evne til å formidle evangeliet. D. Åndelighet: Kandidatene skal vise engasjement også m.h.t åndelig disiplin, noe som også inkluderer personlig- og felles bønn og tilbedelse. Deres åndelige praksis skal være til støtte og oppmuntring for dem i deres daglige liv. E. Personlighet og karakter: Kandidatene skal være tilstrekkelig modne og stabile og kunne vise at de er i stand til å fylle den krevende rollen som en prest har. De må kunne stå ansikt til ansikt med forandringer og press på en fleksibel og balansert måte og være mennesker med integritet. F. Menneskelige forhold: Kandidatene skal vise selvkritikk og selvaksept som basis for å kunne utvikle en åpen og sunn yrkesmessig, personlig og pastoral holdning som prester. De skal respektere kirkens vilje i saker som angår seksualitet og moral. G. Ledelse og samarbeid: Kandidatene skal vise evne til ledelse av et kirkelig fellesskap og i noen grad i et videre fellesskap. Denne evnen inkluderer det å kunne fremstå som et eksempel i tro og etterfølgelse, å samarbeide effektivt med andre, såvel som å lede og forme livet til det kirkelige fellesskap i verden. H. Intellektuell kvalitet: Kandidatene skal ha den nødvendige intellektuelle kapasitet og kvalitet for å sette i gang med et teologisk studium og forberedelse til prestatjenesten. De må også kunne takle de intellektuelle krav i tjenesten.

6.4 Viktige trekk i materialet fra søsterkirkene

Ser vi på materialet fra søsterkirkene er det klart at det både i Sverige, England og USA, foregår en utstrakt veiledning og evaluering. Dette skjer både innenfor utdanningsinstitusjonene og i regi av kirkesamfunnenes egne ordninger. Utvalget har merket seg at kirkene er med i denne prosessen i langt større grad en det hittil har skjedd hos oss.

Videre har vi merket oss kriteriene for evaluering. Det skjer en evaluering av kall(sbevissthet), tro, åndelig liv, lojalitet mot kirkens lære, personlighet og karakter, intellektuell kapasitet samt ledelses- og samarbeidsevne hos studentene i alle disse tre kirkesamfunn. Hos oss er spørsmålet hvilke kriterier vi vil legge til grunn og hvordan veiledning og evaluering skal koordineres mellom utdanningsinstitusjonene og bispedømmene.

III UTDANNINGSLINJEN

A PRAKSISELEMENTET I DAGENS UTDANNING

1 Grunnelementet i utdanningen

Grunnelementet i undervisningen for kommende prester i Den norske kirke er av fagteologisk art. Dette skjer i regi av de teologiske fakulteter. I denne sammenheng fokuserer vi på den praksisrettede og praksisrelaterte del av utdanningen. Denne delen er også organisert forskjellig på de forskjellige institusjonene.

2 Veiledning og evaluering i praksisdelen av studiet

Dette er noe forskjellig for de tre praktisk-teologiske seminarer. Som en konsekvens av at praktikum har ansvaret for å utdanne et presteskap som er både faglig, personlig og åndelig egnet til sin tjeneste, foregår det på de praktisk-teologiske seminarer en evaluering av de enkelte studenters og kandidaters praksis. Hovedmålet med evalueringen er å gi personlig veiledning og støtte i den enkelte students utvikling henimot ordinasjon.

2.1 Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar

Ved Det praktisk-teologisk Seminar ved Universitetet i Oslo består praksis først av et integrert semester med menighetspraksis i 12 uker med to dager pr. uke samt 6 søndager. Til sammen blir dette 30 dager som prestestudent under veiledning i integrert semester. Mellom integrert og avsluttende semester foregår institusjonspraksis med 4 uker ved somatisk sykehus som prestevikar under veiledning. Til sammen blir dette 20 dager. På avsluttende semester er det menighetspraksis i 12 uker med to dager i uken samt 6 søndager. Fra høsten 1997 gjennomføres en prøveordning med praksis i blokker på to uker inkludert tre søndager hver gang. Til sammen blir dette 30 dager som prestekandidat under veiledning i avsluttende semester. Studenter og kandidater får veiledning, gruppeveiledning og avsluttende veiledning ved seminaret. Veiledningsprestene møter til storstabsmøte sammen med praktikums lærere forøvrig og til tre veiledningsgrupper pr. semester. Praksis evalueres til "bestått/ikke bestått".

2.2 Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar ved Menighetsfakultetet

For praktisk-teologisk seminar ved Menighetsfakultetet er praksis ordnet i tre deler.

Først en sommervikartjeneste etter to år, dernest institusjonstjeneste i det påfølgende halvår, og til slutt en fem ukers praksisperiode i det avsluttende semester hvorav 14 dager er avsatt til full menighetspraksis. I tillegg til dette forutsettes konfirmantpraksis tatt underveis i studiet. I

stedet for sommervikartjeneste kan en søke om å få en fotfølger-tjeneste eller skrive en oppgave. Som forberedelse til sommervikartjenesten gjennomføres veiledning i form av pastoralteologiske grupper og to enkeltsamtaler. Etter sommervikartjenesten, institusjonstjenesten og den avsluttende menighetstjenesten på 13. semester, gjennomføres personlige veiledningssamtaler og en evaluering. Fra og med vårsemesteret 1996 gis en samlet evaluering av praksis til "bestått"/"ikke bestått".⁹

2.3 Veiledning ved Det praktisk-teologiske seminar ved Misjonshøgskolen

En student ved Misjonshøgskolen gjennomgår to løp på veien til misjonær- eller prestedtjeneste. Det ene er knyttet til veiledningen av lærere ved MHS. Det andre til veiledning av NMS, s administrasjon/evt. andre misjonsorganisasjoners administrasjoner.

a) På grunnfagsnivå gjennomfører MHS 6-7 samtaler, ved at hver lærer har kontakt med et begrenset antall studenter. Tema for samtalerne er eksempelvis: Motivasjon og kall, tilpasning til studiet, sosial tilpasning, framtidsplaner. Misjonsorganisasjonene har en samtale i denne tiden. Samtalerne danner grunnlag for formelt opptak som misjonsstudent.

Studentene anbefales å knytte kontakt med bispedømme og hjemmemenighet.

b) For misjonsstudenter har MHS ansvar for en samtale pr. semester gjennom hele teologistudiet. Misjonspraksis i utlandet i 6 uker, evt. menighetspraksis i Norge i 4 uker, forutsetter forhåndssamtaler, oppfølging og veiledning i etterkant. Institusjonspraksis i 4 uker innebærer også mye veiledning, både av lokal veileder og av praksisleder ved MHS. Det at studentene på integrert semester i praktisk teologi blir en gruppe som er samlet om ett ensartet opplegg, åpner muligheter for noe gruppevis veiledning.

Misjonsorganisasjonene har ansvar for årlige gruppevise samlinger med informasjon og samtaler om kallsspørsmål, aktuelle utfordringer i organisasjonenes tjeneste o.l. Under integrert praktikum innkalles studentene til en eller flere samtaler med generalsekretær med tanke på plassering til fremtidig tjeneste. Etter plassering følges studenten opp med en samtale pr. semester fra og med 9. til og med 13. semester.

⁹ Det kongelige kirke, utdannings- og forskningsdepartement har i brev av 3.6.1996 skrevet følgende: "Med hjemmel i lov om det praktisk-teologiske seminar av 14. mai 1902 nr.1 §2 godkjenner departementet følgende tillegg i reglementets § 4: Kandidatenes praksis under praktikumstiden skal vurderes til "bestått" eller "ikke bestått". Denne vurdering skjer etter prosedyre fastsatt av fakultetet".

Samtalene har form av "medarbeidersamtale".

c) På integreert og avsluttende praktikumssemester gjennomgår hver student tre individuelle samtaler med rektor. I tillegg deltar studentene på et omfattende veiledningsprogram i gruppe, knyttet til praksiserfaringen. Veiledningen sikter bl.a. på å utvikle yrkesidentitet tilpasset rollen som misjonær og prest. Praksis evalueres til "bestått/ikke bestått".

3 Hvordan skal praksiselementene i utdanningen utformes?

De praktisk-teologiske seminarene vil naturligvis være preget av en pedagogisk modell der teori og praksis utgjør et hele. De særskilte praksiselementene som er gjengitt ovenfor er forskjellige ved de tre praktisk-teologiske seminarene som utdanner prester til Den norske kirke. Målet er i og for seg ikke at alle seminarene skal ha samme utforming av sin praksis. Utvalget er imidlertid samlet av den oppfatning at den menighetspraksis som er knyttet til det første/integrerte praktikumssemesteret bør være en veiledet praksisperiode på ca. 4 uker og foregå i løpet av studiesemesteret i regi av det praktisk-teologiske seminar som studenten knytter seg til. Utvalget mener også at obligatorisk menighetspraksis for fremtiden ikke bør knyttes til sommervikartjeneste. De praktisk-teologiske seminarene bør fortsatt ha ansvaret med å finne, skolere og følge opp veiledere til sin egen praksisveiledning.

Utvalget har ikke drøftet organiseringen av institusjonspraksis og organisasjons-/misjonspraksis. Dette vil også i fremtiden forbli en viktig del av utdannelsen for kommende prester i Den norske kirke. Av de overveielser som er gjort ovenfor følger imidlertid at denne praksis fortsatt bør skje i regi av de praktisk-teologiske seminarer.

Utvalget antar at seminarene vil videreutvikle sin praksisform. Det ville dog være ønskelig at den totale praksislengde i løpet av studiet blir av noenlunde samme omfang på de forskjellige seminarene.

B PRØVING AV PERSONLIG EGNETHET

En underliggende problemstilling for denne utredningen er hvordan personlig egnethet kan prøves ut over eksamen fra teoretikum og praktikum. Alle de praktisk-teologiske seminarene vurderer praksis til "bestått/ikke bestått". Utvalget har drøftet om det er mulig å komme fram til felles evalueringskriterier for de praktisk-teologiske seminarene. Vi har også orientert oss om de aktuelle kriterier innenfor andre faggrupper.

1.1 Vurdering av skikkethet i lærerutdanningen

I NOU 1996:22 "Lærerutdanning. Mellom krav og ideal", drøftes denne problemstillingen også for lærerutdannelsen. Fra pkt.

7.2.9: Vurdering av lærerskikkethet, nevner vi følgende som viser at problemstillingen er aktuell også innenfor lærernes fagområde:

- * Lov om lærerutdanning bør endres slik at institusjonene kan gjennomføre skikkethetsvurdering med endelig virkning gjennom hele studietiden og ikke som nå, bare ved avslutningen av studiet.
- * Departementet må gi en definisjon av lærerskikkethet og utarbeide kriterier om skikkethetsvurdering. Utgangspunktet for kriteriene må være § 2 og §19 i lærerutdanningsloven og beskrivelsen av lærerrollen i styringsdokumentene for skoleverket.
- * Skikkethetsvurderinger må behandles i en bredt sammensatt kommisjon på avdelingsnivå og sluttbehandles i institusjonens styre. Departementet må fastsette klare regler for prosedyrer og sluttbehandling.
- * Ved opptak til lærerutdanning bør alle nye studenter få skriftlig informasjon om den vurdering av lærerskikkethet som utdanningsinstitusjonene skal foreta.

For lærerutdanningens del forholder det seg hittil slik at lærerutdanningsloven ikke gir utdanningsinstitusjonene adgang til å foreta en endelig skikkethetsvurdering før ved slutten av utdanningen.

Justisdepartementet har i brev som ble sendt med påtegning fra Kultur og vitenskapsdepartementet til bl.a de pedagogiske høyskolene 7. mars 1983 påpekt at vurdering av en students skikkethet for læreryrket er overlatt til den enkelte institusjon. I vurderingen av studenten er det anledning til å legge vekt på at studenten har vist "uverdige framferd/ framferd som ikke høver for ein som førebur seg til læreryrket". Dette defineres som lovbrudd av en viss grovhet f. eks sedelighetsforbrytelser, grovere narkotikalovbrudd eller rasediskriminering. Disse forhold må være tilfredsstillende brakt på det rene ved f. eks. dom eller påtaleunntatelse.

Med lov av 12. mai 1995 nr.22 om universiteter og høyskoler har det imidlertid kommet inn en ny § 5 i lov om lærerutdanning (lov av 8. juni 1973 nr. 49) der det bl.a.heter at "Ved slutten av ei lærerutdanning skal utdanningsinstitusjonen ta endeleg stilling til om kandidaten er skikka for læreryrket, og i tilfelle gje han vitnemål". Lærerutdanningsinstitusjonen har her fått et "sertifiseringsansvar" for yrkesutøvelse. En må vurdere om studenten er skikket til læreryrket.

Ved Høgskolen i Oslo, avdeling for lærerutdanning, er en i gang med å utarbeide retningslinjer for arbeidet med skikkethetsvurderingen av studentene. Her har en satt opp 5 kriterier for skikkethetsvurderinger. Disse fem er:

1. Studenten viser adferd og holdninger i teoristudiet eller i praksisopplæringen som er uforenlig med utøvelsen av læreryrket.
2. Studenten viser manglende evne og vilje til å ta i mot veiledning og endre adferd som er nødvendig for å utøve lærergjerning på tilfredsstillende måte.
3. Studenten viser manglende evne og vilje til samarbeid, innlevelse og tar ikke tilstrekkelige hensyn til andres behov.
4. Studenten har problemer av ulik art som medfører at han/hun generelt eller periodevis fungerer svært dårlig i forhold til sine omgivelser og da ikke kan ta ansvar for barn og unge.
5. Studenten har "uverdigg framferd" som ikke er forenlig med forberedelse til læreryrket. (Se vedlegg med ytterligere konkretisering av hvert av disse fem punktene)

Utvalget som har kommet med forslag til disse kriteriene forutsetter at skikkethetskommisjonen (som skal finnes på institusjonen) har myndighet til å bruke kompetent skjønn i en hver sak. Når en student står i fare for ikke å få godkjent sin lærerutdanning, enten problemene gjør seg gjeldende i teoristudiet eller i praksisopplæringen, skal saken følges opp med skriftlige avtaler og dokumentasjon. Studenten skal følges opp med veiledning og vurdering, og det skal gis klare meldinger om hva som er problemet samt en plan som inneholder tidsfrister for forbedret innsats. Videre forutsettes det at studentene ved studiestart mottar studiehandbok og får skriftlig og muntlig orientering om forutsetninger for å framstille seg til eksamen og forutsetninger for å bli sertifisert for læreryrket.¹⁰

1.2 Evaluering av turnustjeneste for medisinske kandidater

Helsedirektoratet har i rundskriv IK-27/89 fremlagt "Retningslinjer for praktisk gjennomføring av målbeskrivelsen for turnustjeneste for medisinske kandidater" Under pkt.III: Evaluering uttales følgende: "Både under turnustjenesten ved sykehus og i kommunehelsetjenesten skal det skje en evaluering som skal være gjensidig mellom turnuskandidat og veileder. Ved halvveis gjennomført tjeneste bør det avsettes tid til en formell evaluering. Ved tjenestens slutt i den respektive avdeling/kommune skal en totalevaluering fra turnuskandidaten gjennomføres på standardisert evalueringsskjema hvor det spesielt legges vekt på hvordan målbeskrivelsen har vært fulgt opp." Videre sies det om skikkethet: "det er viktig at både turnuskandidat og veileder tar opp eventuelle problemer

¹⁰ Høgskolen i Oslo, Skikkethetsvurdering, Avdeling for lærerutdanning. April 1997

underveis i henhold til målbeskrivelsen. Dette gjelder såvel turnuskandidatens skikkethet og egeninnsats for å oppfylle målbeskrivelsen, som eventuelle uheldige forhold på det aktuelle turnussted". Under pkt. IV: Godkjenningsattest, uttales det følgende om prosedyren når det er aktuelt å nekte godkjenning: "Avdelingsoverlegene/medisinsk-faglig ansvarlig lege og veileder attesterer på turnuslisensdokumentet at turnustjenesten er utført tilfredsstillende og i samsvar med målbeskrivelsen. I praksis betyr dette at det i noen tilfeller kan bli aktuelt at en slik attestasjon ikke kan gis. I slike tilfeller må den ansvarlige lege i første rekke ta opp problemet med turnuskandidaten, deretter med fylkeslegen, som eventuelt må varsle helsedirektoratet om de forføyninger han mener kan bli aktuelle. Dersom det blir aktuelt å pålegge kandidaten ytterligere tjeneste, skal denne i utgangspunktet utføres på nytt turnussted".

1.3 Oppsummering

En har altså i de siste årene arbeidet med problemstillingen om skikkethet innenfor flere fagområder. I lærerutdannelsen arbeides det for tiden med kriterier for skikkethet, kriterier som skal være kjent for studentene og som skal kunne anvendes ved evaluering også i løpet av studiet. (Se vedlegg 2) For legeutdannelsen finnes kriteriene for evaluering i målbeskrivelsen for turnustjenesten. Disse kriteriene omhandler kunnskaper, ferdigheter, evne til selvstendighet og stillingtagen.

Det avgjørende spørsmål for utvalget har vært hvilke kriterier som skal gjelde for å vurdere teologiske kandidaters egnethet til prestatjeneste.

2 Drøftingen av evaluering i innstillingen til Nasjonalt fagråd

Nasjonalt fagråd for praktisk teologi tok opp denne problemstillingen i 1992 da det ble avgitt en innstilling fra et utvalg, "Evalueringsutvalget", oppnevnt av Fagrådet. Det var i dette utvalget delte oppfatninger om hvilke områder en evaluering av studenters og kandidaters egnethet kan og bør omfatte. Utvalget leverte da også en innstilling der medlemmene delte seg i synet på valg av kriterier for evaluering.¹¹ Hele "Evalueringsutvalget" var imidlertid opptatt av at evalueringen skal være skriftlig og åpen, slik at både veileder og student kjenner til hva som skrives. Det sies også at det må skjelnes klart mellom veiledningssamtaler og sjelesørgeriske samtaler. Sistnevnte er bare de samtaler som uttrykkelig defineres som sådanne, og som derfor ikke - med henvisning til taushetsplikten - kan påvirke diskusjonen om en students/kandidats egnethet til prestatjeneste.

¹¹ Innstilling til Nasjonalt fagråd avgitt 17.08.92, side 15

3 Hvilke evalueringskriterier skal brukes?

Utvalget ser det som ønskelig nå å komme frem til felles evalueringskriterier for alle de praktisk-teologiske seminarerne i vårt land. Ser en på materialet fra våre søsterkirker, og sammenligner det med det vi har trukket frem fra den pedagogiske og medisinske utdanning, vil en finne mange likheter tross visse særtrekk. Utvalget foreslår samlet at følgende evalueringskriterier legges til grunn:

- Personlig og åndelig modenhet
- Yrkesetisk bevissthet og personlig etisk integritet
- Selvinnsikt
- Samarbeidsevne
- Intellektuelle evner
- Evne til læring under veiledning
- Evne til kommunikasjon
- Sosial, psykologisk og fysisk funksjonalitet som gjør at vedkommende kan fungere m.h.t. prestedtjeneste
- Teologisk innsikt
- Forankring i kirkens tro og normgrunnlag (Skrift og bekjennelse)

Denne listen er ikke satt opp i prioritert rekkefølge. Felles evalueringskriterier vil også være viktige i biskopenes vurdering når de skal føre samtale med kandidatene ut fra ordinasjonsforpliktelsen. Forøvrig er kriteriene for biskopenes vurdering gitt i ordinasjonsritualet.

4 Ansvarsfordeling

Forholdet mellom kirken og de praktisk teologiske seminarerne var også tema for Nasjonalt fagråd.¹² Dette forholdet omtales slik i innstillingen: "De praktisk-teologiske seminarerne er i utgangspunktet uavhengige størrelser i forhold til kirkelige organer, som f. eks. Bispemøtet. Det er samtidig selvsagt at seminarerne forholder seg aktivt til kirkens ordninger og bestemmelser i det de forvalter et yrkesrettet studium som dyktiggjør til prestedtjeneste i Den norske kirke. Kirken må derfor i en viss grad oppfattes som seminarenes oppdragsgiver".

Hvilken konkret arbeidsfordeling kan vi så komme fram til for veiledning - evaluering med sikte på egnethet til prestedtjeneste? Utvalgets konklusjon er at fakultetene og seminarerne har ansvaret for den undervisning og den praksis de selv driver. Dette ansvar inkluderer også en evaluering av praksis til "bestått/ikke bestått". De enkelte institusjoner må utarbeide prosedyrer for en ansvarlig behandling av tvilstilfeller og eventuelle anker. Det bør fortsatt ikke skje noen overlevering av informasjon om den enkelte student fra de praktisk-teologiske seminarer til bispedømmene.

¹² Innstillingen fra Nasjonalt fagråd, side 13

5 Studentenes rettigheter

Alle studenter har rett til informasjon og veiledning. Enhver student har rett til innsyn i egen sak etter forvaltningsloven. Det må derfor gis tydelig informasjon om studiestedets prosedyrer for hvordan spørsmål om egnethet behandles og følges opp. Prosedyrene for dette bør trykkes i studiehandboken.

6 Bruk av psykologisk testing på veien mot prestatjeneste

Utvalget har drøftet bruk av psykologisk testing på veien mot prestatjeneste. Vi er klar over at det ved alle tester, og i sær ved personlighetstester, er store usikkerhetsmomenter. Testene har også vanligvis lav validitet. Det betyr at de tolkninger en gjør seg på bakgrunn av testen, må ses i lys av annen informasjon, f. eks. fra intervjuer, referanser og annet kjennskap til studenten før en trekker konklusjoner. Dette er en så vidt komplisert prosess at den etter utvalgets mening krever tilgang til et fagmiljø, eller at det bygges et fagmiljø i tilknytning til de praktisk-teologiske seminarer.

Det er ofte rettighetsinnehavere for de ulike testene. Dette kan føre til at det koster å gjennomføre disse. En må også sørge for at tilbakemeldingen til studenter som "kommer dårlig ut" i testen skjer på en god og forsvarlig måte. Rutiner for hvordan resultatene av testene blir brukt og muligheten for oppfølging av studentene, vil være avgjørende for verdien av en slik test.

Psykologisk testing er likevel en vanlig del av veien mot prestatjeneste i mange kirker som vi naturlig sammenligner oss med. I rutinene for å avgjøre en persons egnethet for prestatjeneste i The Evangelical Lutheran Church of America hører en psykologisk evaluering av kandidaten med i forkant av avgjørelsen. Likeledes er psykologisk, følelsesmessig og fysisk helse med blant kandidatens "ecclesial readiness"-faktorer. (Se utredningens pkt. II,6.2. s.16)

Det dreier seg i hovedsak om tre typer tester som er aktuelle i en slik sammenheng:

1. Tester som måler generell studiekompetanse, intellektuell kapasitet, lese og skriveferdigheter osv.
2. Tester som måler personlighetstrekk og samarbeidsprofil
3. Tester som avslører alvorlig psykopatologi

Eventuelle tester bør aldri gjennomføres uten mulighet for oppfølgende tiltak av ulik art. Men skulle en si generelt nei til psykologisk testing, ville en samtidig si nei til et redskap som etter hvert er blitt alminnelig i flere kirkesamfunn og i andre profesjonsutdannelser. Siden det dreier seg om et i Den norske kirke hittil temmelig ukjent, og for mange skremmende, arbeidsredskap, vil utvalget

foreslå at det arbeides videre med saken. Utvalget vil derfor anbefale at eventuell bruk av psykologiske tester for å klarlegge egnethet til prestedtjeneste blir utredet av en komite med teologisk og psykologisk fagkompetanse og med representasjon fra studenter/kandidater.

IV ORDINASJONSLINJEN

A ELEMENTER I FORBEREDELSEN TIL ORDINASJON I DAG

1 Gjeldende ordninger

Utover den utdannelse som gis ved de teologiske fakultetene og de praktisk-teologiske seminarer forberedes studentene til ordinasjon, som tidligere nevnt, også gjennom møter med biskopene. Disse møtepunktene er:

- * kontakt gjennom sommervikarkurset
- * biskopens besøk på studiestedene/eventuelt samling i bispedømmet for studenter derfra
- * kontakt ved vikartjeneste og andre oppdrag i bispedømmet

Utenom sommervikarkurset er de andre elementene ikke felles strukturert eller obligatorisk for alle.

2 Fullmakter og ansvarsforhold

De fullmakter som gjelder for vikartjeneste pr.i dag er vedtatt av Bispemøtet i 1980. I vår gjennomgåelse i det følgende bygger vi på den utforming fullmaktene har fått ved justering av Hamar Bispedømme i mai 1986.

2.1 Bakgrunn og hjemmel for vikartjeneste etter fullmakt

Det overordnede synspunkt for tjenesten ved ikke-ordinerte prestevikarer er det aktuelle behov i menigheten. Ordningen forutsetter at menigheten mangler prest på grunn av ledighet eller tjenestefrihet, og at menigheten ikke får ordinert prest som kan sikre en forsvarlig betjening med Ord og sakrament og kirkelige handlinger. I slike nødssituasjoner kan biskopen sørge for at prestedtjenesten blir utført ved ikke-ordinerte, som han gir fullmakter i den utstrekning det er nødvendig, og som således kan utøve presteembedets funksjoner på visse bestemte vilkår. Denne tjenesten skjer etter kirkens orden og utføres under tilsyn av ansvarshavende prest.

Den kirkerettslige hjemmel for slik tjeneste er gitt ved kgl.res. av 10. mai 1974:

"Teologiske kandidater og studenter og andre egnede lekfolk som på ansvar og under tilsyn av prest utøver

assisterende tjeneste under tjenestefrihet eller ledighet i en prestestilling, kan av vedkommende biskop bemyndiges til å utføre dåp og nattverd i kirken og forrette jordfestelse.

Kirkedepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om tjenesten herunder også om ordningen av kirkebokføring og attestutstedelse"

Dersom det er ønskelig og nødvendig kan den ikke-ordinerte prestevikar gis fullmakt til å forrette nattverd også utenfor kirkehuset (soknebud, nattverd gudstjenester ved institusjoner o.l.) Den kirkerettslige hjemmel for dette er gitt ved kgl.res.av 28. jan 1949:

"Etter forslag fra menighetsrådet kan biskopen gi lege kristne som tilhører vår kirke, fullmakt til å forrette soknebud eller til å forvalte nattverden innenfor menigheten..."

2.2 Biskopens fullmakt

Biskopens fullmakt skal i hvert enkelt tilfelle gis for en tidsbestemt tjeneste i et bestemt prestegjeld og med en ordinert prest som ansvarshavende.

Det tilligger biskopen å fastsette hvilke fullmakter som i hvert tilfelle kan komme på tale. Dette skjer etterat biskopen har truffet avtale med prosten, menighetens prest(er), menighetsråd og den ikke-ordinerte prestevikar om slik vikartjeneste.

Biskopens fullmaktsbrev skal inneholde klare opplysninger om hvilke fullmakter som er gitt den ikke-ordinerte prestevikar. Brevet sendes til prosten og formes slik at det kan leses opp for menigheten ved en gudstjeneste når vikaren begynner sin tjeneste. Fullmaktsbrevet beholdes av vikaren, og kopi av brevet sendes soknepresten og menighetsrådet. Ordningen bør også på annen måte gjøres kjent for menigheten, f. eks. gjennom menighetsbladet.

Vikaren kan forrette alle ordinære gudstjenester. Når det gjelder konfirmasjonsgudstjeneste kan biskopen gi vikaren fullmakt til å forrette også denne, når den faller innenfor vikarens tjenestetid og ikke lar seg forrette av ansvarshavende prest eller en annen prest som står til rådighet.

Vikaren kan gis fullmakt til å forrette alle kirkelige handlinger unntatt vigsel. Vikaren kan ikke foreta prøving av ekteskapsvilkår, men kan legge til rette de praktiske ting i forbindelse med slike handlinger."

Utover dette følger en rekke mer praktiske bestemmelser om vilkår og forberedelse, innsettelse i tjenesten og retningslinjer for tjenesten samt administrative bestemmelser.

2.3 Fortsatt grunnlag og behov for fullmaktsordningene?

Hovedspørsmålet er om uordinerte fortsatt skal kunne ha disse fullmakter.

Utvalget har lagt til grunn at nåværende regelverk, og praksis hittil i Den norske kirke, fortsatt gir grunnlag for dette. Den inngåtte Porvooavtalen, mellom de lutherske kirker i Norden og Baltikum på den ene side og de anglikanske kirker på de britiske øyer på den annen side, anses ikke i seg selv som hinder for å praktisere fullmaktene videre, slik det har vært gjort med mulighet for å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger, også med dåp og nattverd.

Men det er viktig at praktiseringen av fullmaktene følger de rammene som er forutsatt, slik det fremgår av gjennomgangen ovenfor. Ikke minst i sommertiden vil det i mange bispedømmer fortsatt være behov for uordinerte prestevikarer og fremdeles vil slik tjeneste kunne være en verdifull erfaring for studentene i deres utdannelsesetid. Men bispedømmene må sikre at det legges til rette med reell faglig og personlig støtte.

3 Behov for nye tiltak

Det er som tidligere antydnet påtrengende nødvendig for biskopen som ordinator å få strukturert kontakt med studentene på et tidligere tidspunkt på veien til prestedtjeneste. Denne kontakten må normaliseres og innholdsbestemmes. Det blir en utfordring for biskopene og deres medarbeidere å gi dette tilstrekkelig prioritet i sin tjeneste.

B VEIEN TIL PRESTETJENESTE I DEN NORSKE KIRKE

1 Biskopens ordinasjonsansvar

Ut fra sitt ordinasjonsansvar har biskopen et behov for å se til at kandidater som skal ordineres, er egnet til tjeneste som prest i Den norske kirke. Slik det er nå, er mulighetene for å få en utdypende kontakt med de kommende kandidater ikke lagt godt nok til rette. Utvalget vil derfor foreslå omfattende endringer i dagens ordninger både m.h.t. praksis i løpet av studiet og kontakt med biskop og bispedømme.

Ut fra ovenstående materiale mener utvalget at det er viktig å etablere en egen "ordinasjonslinje" parallelt med den utdanning som skjer i regi av fakultetene og de praktisk-teologiske seminarene. Gjennom en slik "ordinasjonslinje" vil biskopen få tid og anledning til å bli kjent med studentene fra de melder seg til tjeneste til de er ferdig utdannede kandidater. En slik "ordinasjonslinje" vil kunne bli en grunnsten i et positivt personalarbeid med tanke på fremtiden.

2 Påmelding til prestedtjeneste

Starten på "ordinasjonslinje" bør skje ved en påmelding til prestedtjeneste. En slik påmelding kan skje etter fullført kristendom mellomfag og normalt senest umiddelbart etter fullført integrert praktikumssemester.

3 Stiftstilknytning for studenter

En forutsetning for at kontakten mellom studenter og biskop kan forbedres er at det innføres en ordning med stiftstilknytning for teologiske studenter. Ved påmelding til prestedtjeneste knytter studentene seg fortrinnsvis til det bispedømme de kommer fra eller til et annet bispedømme de ønsker å søke tjeneste i.

Det er en forutsetning:

- at den nåværende ordning med obligatorisk sommervikartjeneste (gjelder særlig MF) og "sommervikarkurset" på Gran opphører.
- at den enkelte biskop er villig til en høy prioritering av teologistudenter som er på vei mot ordinasjon, og at biskopens medarbeidere tillegges ansvar for et betydelig merarbeid som følge av nyordningen.
- at det stilles nødvendige midler til disposisjon utover dagens økonomiske ramme.

4 Ordinasjonslinjens utforming

4.1 Årlige kurssamlinger

For at teologistudenter som har valgt "ordinasjonslinjen" skal kunne delta på de kurs som rammeopplegget fastsetter for perioden etter integrert praktikumssemester og frem til ordinasjon, må det årlig gis 3 kurstilbud på regionalt plan/bispedømmeplan. Disse vil være aktuelle i tiden fra fullført mellomfagseksamen/integrert praktikum og frem til avsluttende praktikumssemester. Disse kurstilbudene er:

- * "Ordinasjonslinjen 1"
Første samling på "ordinasjonslinjen"

Normalt deltar studentene på denne i løpet av det første året etter fullført mellomfagseksamen/integrert praktikumssemester.

- * "Ordinasjonslinjen 2"
Andre samling på "ordinasjonslinjen"

Normalt deltar studentene på denne i forkant av avsluttende praktikumssemester. Denne samlingen vil vanligvis avslutte perioden med stiftspraksis. (Se nedenfor under utredningens pkt.IV.B.4.6 s.32)

- * "Ordinasjonslinjen 3", ordinasjonssamling
Tredje samling på "ordinasjonslinjen"

Normalt deltar studentene på denne tidlig i avsluttende praktikumssemester.

4.2 Regionalisering av kurssamlingene

Det enkelte bispedømme har verken teologistudenter eller ressurser nok til å avholde alle disse årlige kurssamlingene bispedømmevis. Det vil derfor være naturlig at samlingene arrangeres regionalt, bortsett fra tredje og siste samling, ordinasjonssamlingen, som må skje bispedømmevis med ordinerende biskop. En kan tenke seg de 11 bispedømmer inndelt i 3 regioner. En mulig løsning kan være:

- * Region 1: Nord- og Sør-Hålogaland, Nidaros, Møre
- * Region 2: Bjørgvin, Stavanger, Agder
- * Region 3: Tunsberg, Borg, Oslo, Hamar

4.3 Omfang og varighet av kurssamlingene

De to første kurssamlingene (O-1 og O-2) bør ha en tidsramme på 4 dager. Den siste samlingen (O-3) begrenses til to dager. Samlingene kan med fordel gis en tidsmessig plassering enten i forkant eller i etterkant av studentenes ferier.

4.4 Administrasjon og ledelse av kurssamlingene

For O-1 og O-2 går forarbeidet og tilretteleggelsen av det praktiske rundt kurssamlingene, samt selve kursledelsen, på omgang innen bispedømmene i hver av de 3 regioner, dog slik at det enkelte bispedømme hele tiden har den løpende kontakt med sine egne studenter.

Stiftskapellanene (stiftskap. 2) fra alle bispedømmer i regionen bør være tilstede gjennom hele samlingen. En av dem er ansvarlig kursleder. Biskopene fordeler sin deltagelse seg imellom slik at en av biskopene i regionen deltar på hele kurssamlingen, mens de øvrige deltar på to av de fire dagene. For O-3 ligger ansvaret for forberedelse og ledelse hos den enkelte biskop i samarbeid med sine medarbeidere.

4.5 Kurssamlingenes innhold

Generelt må det foregå en innholdsmessig progresjon av undervisning og temavalg fra O-1 til O-2 og videre til O-3. Selv om temaene også kan være de samme, må det tilstrebes en stadig fordykning av temaene gjennom kursprogrammet. Tema som spiritualitet, kall, forståelse, tjenestebevissthet, personlig bevissthet og regional kirkekunnskap bør være sentrale i disse samlingene.

Undervisningen ved kurssamlingene foregår dels gjennom plenumssamlinger og dels gjennom samtaler i basisgrupper. Basisgruppen utgjøres av deltagere fra samme bispedømme under ledelse av sin stiftskap. 2. Det bør legges til rette for at

alle kursdager innledes og avsluttes med gudstjenestelige samlinger.

4.5.1 Første kurssamling: "Ordinasjonslinjen 1"

Det er en forutsetning at tilnærmingen til problemstillingene må tilsvare det nivå studentene befinner seg på i dette trinn av studiet.

Tema for denne samlingen bør være: "Veien til prestetjeneste," bakgrunn, motivasjon og målsetting for ordinasjonslinjen v/biskopen (D.v.s den biskop som er på hele samlingen), "Forventning og forpliktelse på vei mot ordinasjon", "Hva ønsker teologistudentene seg av biskopen?", "Hva ønsker biskopen seg av teologistudentene"?, samtale og meningsutveksling. Videre temavalg bør være: "Bli kjent med ditt bispedømme", bispedømmevise gruppesamlinger under ledelse av stiftskap. 2, og orientering om strukturelle, geografiske, kulturelle, religiøse og sosiologiske forhold i bispedømmet. Dette hovedinnholdet suppleres med ekskursjoner og et felles åndelig liv, der individuelle samtaler med biskopen bør inngå.

4.5.2 Andre kurssamling: "Ordinasjonslinjen 2"

Denne samlingen avholdes i tilknytning til stiftspraksis (Se nedenfor under pkt. IV.B.4.6 s.32) og vil få sin hovedlinje ut fra dette, med bearbeidelse av erfaringer til personlig modning. Her vil en også måtte ta opp spenningen mellom kall og arbeid(stid). Det er en forutsetning for denne kurssamlingen at tilnærmingen til problemstillingene ligger på et høyere nivå enn første samling. Til denne samlingen tar studentene med et personlig notat med refleksjon over egen praksis. Dette legges frem i plenum/grupper under kurssamlingen. Det er et poeng at dette gjøres skriftlig for at det kan bli til best mulig hjelp til bearbeidelse av pastorale erfaringer. Kandidaten bringer videre med seg en evaluering fra praksisperioden. Denne evalueringen skal være gjennomgått sammen med veileder.

4.5.3 Tredje kurssamling: "Ordinasjonslinjen 3", ordinasjonssamling.

Det er en forutsetning for denne kurssamlingen at studentene nå har avsluttet embetseksamen. Denne samlingen legges innenfor siste praktikumssemester. Samlingen avholdes bispedømmevis og strekker seg over to dager. Det forutsettes her at motivasjonen er høy med sikte på den forestående ordinasjon. Biskopen har ansvar for samlingen og har nå et visst kjennskap til kandidatene.

Det er naturlig at samtalene med gruppen tar sitt utgangspunkt i følgende tema:

- * Ordinasjonshandlingen - gjennomgang
- * Ordinasjonsløftets innhold
- * Prestens eget trosliv/spiritualitet

- * Presten som symbolbærer, eksempel og modell
- * Presten som medarbeider og leder
- * Presten og familien

I tillegg må det settes av god tid til individuelle samtaler mellom biskop og den enkelte av kandidatene. Dette er normalt ikke selve ordinasjonssamtalen. Videre må det legges inn gudstjenester og andakter.

4.6 Stiftspraksis for teologiske studenter og kandidater

Det er ønskelig at studentene får en form for "turnustjeneste" i det bispedømme de er tilknyttet, selv om utvalget ikke anbefaler å legge opp til en turnustjeneste slik som det f. eks. er gjort i forbindelse med den medisinske utdanning som har halvannet års turnustjeneste. Utvalget vil derfor heller nytte ordet "stiftspraksis" for denne tjenesten. Denne obligatoriske "stiftspraksis" skjer under kvalifisert veiledning og bør vare minimum 6 uker. Stiftspraksis vil kunne bidra vesentlig til å styrke kandidatenes fortrolighet med prestedtjenesten og med bispedømmet og vil være til hjelp for biskopens vurdering i forbindelse med ordinasjon.

Stiftspraksis vil gi en mer selvstendig utprøving av prestedtjenesten enn praksisperiodene ved de praktisk-teologiske seminarer. Av praktiske grunner vil det være naturlig å legge denne til sommertiden mot slutten av studiet i forkant av "ordinasjonslinjens" samling O-2. (Se pkt.IV.B.4.1 s.29) Stiftspraksis bør avsluttes med oppsummeringssamtale med biskopen.

Utvalget tenker seg muligheten av at det kan etableres ordninger der et bispedømme med mange studenter og få praksisplasser avtaler at stiftspraksisperioden avtjenes i et annet bispedømme med få studenter og mange praksisplasser. Studentene bringer da med seg et personlig notat med refleksjon over egen praksis fra stiftspraksisperioden til det bispedømme en tilhører og fortsatt er knyttet til frem mot ordinasjonen. Dette refleksjonsnotat skal inneholde erfaringer fra praksisperioden ut fra de mål for praksis som studenten har satt opp i samarbeid med veileder. Kandidaten bringer videre med seg en evaluering fra praksisperioden. Denne evalueringen skal være gjennomgått sammen med veileder (Se pkt.IV.B.5.2 s.31)

Som en forutsetning for at en slik stiftspraksis skal fungere, må studentene være kommet et godt stykke ut i studiet. De må ha nødvendige basiskunnskaper i teoretisk og praktisk teologi og ha tilbakelagt det første regionale kurset, O-1 på ordinasjonslinjen, som i tid er tenkt etter fullført mellomfag og integrert praktikum. Den andre kurssamlingen (O-2) bør derfor legges i etterkant av stiftspraksisperioden.

Stiftspraksisperioden må være klart definert i omfang, innhold og ansvarsforhold ut fra de muligheter som tjenesten gir. Det må foreligge et program som gir studenten mulighet til å ta

ansvar, og veilederen en strukturert mulighet til evaluering.

En av bispedømmets godkjente veiledere eller en annen som biskopen utpeker frikjøpes fra prestatjeneste i 8 uker, 1 i forkant av praksisperioden på 6 uker og 1 etter praksisperioden. En veileder må kunne ha ansvar for mer enn en student.

Studenten må få lønn som prestevikar etter vanlig ordning. Det samme gjelder dekning av utgifter til telefon og skyss i tjeneste. Dekning av reiseutgiftene til tjenestestedet (og fra etter endt tjeneste) og bolig i angjeldende menighet samt lønn til veileder bestrides av bispedømmet

Denne ordningen administreres i sin helhet av bispedømmene. Kommunikasjonen mellom studentene på "ordinasjonslinjen" og bispedømmene går hele tiden direkte. Det skjer ingen overlevering av informasjon fra de praktisk-teologiske seminarer til koordinator ved bispedømmekontorene om den enkelte student. (Se pkt.III.B.4 s.24) Den kjennskap hvert enkelt bispedømme etter hvert opparbeider seg til "sine" studenter skjer gjennom de samlingene som skjer i bispedømmenes regi og gjennom annen naturlig kontakt.

5 Ordinasjonsgrunnlaget

Eksamen fra teoretikum og praktikum vil - sammen med erfaringen fra stiftspraksis og biskopens kjennskap til kandidaten gjennom de øvrige samlinger på "ordinasjonslinjen" - være utgangspunkt for biskopens samtale med kandidaten. Biskopen vil ut fra sitt ordnasjonsansvar vurdere om vedkommende kan ordineres til prestatjeneste. Det er i siste instans ordinator som har ansvaret for å prøve kandidatens liv og lære i henhold til prestatjeneste i Den norske kirke.

Der det er tvil om ordnasjonsgrunnlaget kan biskopen vurdere å knytte til seg et rådgivende utvalg bestående av: En person fra bispedømmerådet, en veileder i stiftspraksisperioden og en person som biskopen utpeker. Kandidaten har rett til eventuelt å utpeke en representant i møtet med utvalget. Utvalget kan ikke binde biskopens avgjørelse.

C ANDRE SPØRSMÅL

1 Økonomi

Kostnadene til kurser og regionale samlinger i bispedømmenes regi vil øke etter denne modellen. Imidlertid er det en økning det er vanskelig å komme utenom hvis en skal forbedre kontakten mellom studentene og bispedømmene. Utgifter til praksisveiledere belastes som nå utdanningsinstitusjonene, for den praksis som foregår i deres regi. Utgiftene til praksisveiledere under stiftspraksisperioden belastes bispedømmene. Et anslag over utgifter til gjennomføring av

ordningen som utvalget foreslår innebærer kostnader til tre regionale samlinger, og for veiledning i stiftspraksisperioden. (Se vedlegg 1)

Totalt vil utgiftene til den foreslåtte nyordning etter utvalgets beregninger beløpe seg til kr. 691 280,- pr. år. Dette er lavt stipulert, så en gjør klokt i å operere med en kostnad på ca. 1 million, hvilket er fem ganger så mye som sommervikarkursene nå koster med 60 deltakere.

2 Jus

De juridiske sider ved veiledning og evaluering av studenter/kandidater omfatter spørsmål som hjemler for praksis, rettsbeskyttelse, personvern og innsyn etter forvaltningsloven.

For vikartjeneste i kirken er det ved kgl. res. av 10. mai 1974 gitt anledning til at vedkommende biskop kan bemyndige teologiske kandidater og studenter og andre egnede lekfolk. Disse kan utøve assisterende tjeneste under tjenestefrihet, utføre dåp og nattverd i kirken og utføre jordfestelse under tilsyn av prest.

For evaluering av praksis til "bestått"/"ikke bestått" ser utvalget det slik at de formelle sider ved ordningen er i ordennår de praktisk-teologisk seminarene har kriterier for evaluering, og prosedyren for hvordan evalueringen skal skje er kunngjort for studentene.

Når det gjelder rettssikkerhet og personvern er det ufravikelig at kriteriene både for evaluering og saksgang er kjent for studentene fra begynnelsen av studiet. Videre er det vesentlig at evalueringen skjer skriftlig og åpen, og at det ikke gis noen uttalelser utover dette fra utdannelsesinstitusjonen, hverken til ordinator eller til framtidige arbeidsgivere.

Utvalget mener at de foreslåtte ordninger ikke innebærer behov for nytt juridisk grunnlag utover det som allerede foreligger.

3 Forslag til oppfølging - videre utredning

- * Det bør utarbeides felles ordninger for dem som bestemmer seg for ordinasjonslinjen senere enn normalt forutsatt.
- * Det bør videre utarbeides overgangsordninger for studenter som har fullført studiet, men uten å ha fulgt de samlinger som det legges opp til, og ordninger for studenter som ønsker å bytte bispedømme i løpet av studietiden.
- * Utvalget vil i tillegg til dette be Bispemøtet anmode

Nasjonalt fagråd for praktisk teologi om å nedsette et eget utvalg for å utrede bruk av psykologiske tester ved klarlegging av egnethet for prestedtjeneste.

- * Departementet bes nedsette et utvalg for å utrede kriterier for prosedyrer for godkjenning av søkere til prestestillinger i Den norske kirke. Dette gjelder søkere som har presteutdanning (evt. prestedtjeneste) fra andre lutherske kirker og fra kirker som Den norske kirke har erklært tjenestefellesskap med, (som den anglikanske og den metodistiske)
- * Utvalget er orientert om et forsøksprosjekt over fire år i de to nordlige bispedømmer i tilknytning til Det praktisk-teologiske seminar. Der vil det bli gitt integrert praktisk-kirkelig utdanning for alle yrkeskategorier i kirken (prest, kirkemusiker, diakon, kateket, kirkeverge. Utvalget antar at det i forbindelse med evalueringen av dette prosjektet også vil bli drøftet hvordan det kan tilpasses de forslag som følger av dette utvalgs innstilling for presteutdannelsens vedkommende.

Utvalget står samlet bak forslagene i denne utredningen for Bispemøtet.

Oslo , 19. august 1997

Øystein Larsen, (leder) Øyvind M. Eide

David Gjerp

Tor Johan S. Grevbo

Rosemarie Køhn

Halvor Nordhaug

Gunnar Stålsett

Anders Moen Kvalsnes
(sekr.)

Vedlegg

1. Kostnader til veiledning og årlige samlinger som foreslått av utvalget
2. Skikkethetsvurdering ved avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo, 8 november 1996 s.1 - 7

Vedlegg 1 til utredningen: Veien til prestedtjeneste i Den norske kirke.

ØKONOMI

1.1 Kostnader til regionale samlinger og ordinasjonssamling

Her forutsettes at reiseutgifter blir dekket sammen med oppholdsutgifter.

Kurs I+II+ordinasjonssamling - til sammen 3+3+2 døgn = 8 døgn

Bispedømme	Opphold	Reiseutg. 3g. studiested- stiftsby	Totalt pr. student	Antall	Sum
Oslo	4000	0	4000	4	16000
Borg	4000	600	4600	4	18400
Hamar	4000	600	4600	4	18400
Tunsberg	4000	600	4600	4	18400
Agder	4000	3210	7210	4	28840
Stavanger	4000	3360	7360	4	29440
Bjergvin	4000	3360	7360	4	29440
Møre	4000	3510	7510	4	30040
Nidaros	4000	3360	7360	4	29440
Sør-Hålogaland	4000	5610	9610	4	38440
Nord-Hålogaland	4000	5610	9610	4	38440
<u>Kursledelse/planl./opphold ledere</u>			<u>11x2x8x1500</u>		<u>264000</u>
Totale utgifter					559280

1.2 Kostnader til veiledning

Om en her forutsetter 10 veiledningstimer i løpet av stifts-
praksisperioden vil en med dagens satser få en total kostnad
på kr. 330 x 40 x 5 = kr.132 000,-, i tillegg kommer
reiseutgifter.

SKIKKETHETSVURDERING

FORORD

Med lov av 12. mai 1995 nr 22 om universiteter og høyskoler har det kommet inn en ny § 5 i lov om lærerutdanning (lov av 8. juni 1973 nr 49) der det bl.a. heter at "Ved slutten av ei lærerutdanning skal utdanningsinstitusjonen ta endelig stilling til om kandidaten er skikka for læreryrket, og i tilfelle gie han lærerutnemald". Dette betyr at utdanningsinstitusjonen har fått et ansvar som går videre, og som kommer i tillegg til de krav som stilles ved mange andre institusjoner som gir yrkesutdanning. Lærerutdanningsinstitusjonene har et *sertifiseringsansvar* for yrkesutøving. Vi må vurdere om våre studenter er skicket til læreryrket.

Ved Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo ble det i avdelingsrådsmøte 22. september 1995 vedtatt å nedsette et utvalg som skulle utarbeide retningslinjer for arbeidet med sikkerhetsvurdering på avdelingen. Utvalget, som bestod av Turid Heggen, Tarjei Helland, Ingrid Bølset Johannessen (leder), Frøydis Oma Ohnstad, Ellen Os og Sylvi Penne (sekretær), la fram sin innstilling i august 1996. Innstillingen ble sendt ut til høring i fagmiljøet i avdelingen og til studentene. Innstilling med høringsuttalelser ble lagt fram og behandlet i avdelingsstyremøte 8. november 1996. Innstillingen fra utvalget ble da, med noen endringer, godkjent.

I dette heftet finner du først avdelingsstyrets vedtak, så følger utredning om skikketetsvurdering. I utredningen er endringene etter avdelingsstyrets behandling for inn i teksten og justert i samsvar med møtevedtak 8. november 1996.

Oslo, april 1997

Anders Breidlid
dekanus

I SKIKKETHETSVURDERING VED

AVDELING FOR LÆRERUTDANNING

Vedtatt i avdelingsstyret, Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo, 8. november 1996

Skikketetskomisjonens sammensetning og mandat

Sammensetning

Skikketetskomisjonen har følgende sammensetning:

- Dekanus, leder
- Studieleder Allmenlærerutdanningen (ALU)
- Studieleder Førskolelærerutdanningen (FLU)
- 2 studentrepresentanter, en fra ALU og en fra FLU
- Forslag til representant fremmes av øverste studentorgan (Studentparlamentet og SU) ved henholdsvis ALU og FLU
- Undervisningsleder ALU/FLU møter i henhold til hvilken utdanning saken gjelder
- En øvingslærerrepresentant, ALU/FLU, møter i henhold til hvilken utdanning saken gjelder
- (Det er avdelingsstyret som oppnevner medlemmene av skikketetskomisjonen, øvingslærermøtet kan derfor bare foreslå representanter)

Ledelsen utnevner personlige varamedlemmer.

Funksjonstid

Dekanus og studielederne for begge utdanningene er faste medlemmer i sin valgperiode. Studentrepresentantene velges for ett år og kan gjenvelges.

Øvingslærerrepresentantene oppnevnes i første periode fom 01.01.97 tom 31.12.99, deretter i perioder på 3 år. Undervisningslederne tiltrer kommisjonen avhengig av hvilken utdanning studenten som får sin sak vurdert, tilhører.

Mandat for skikkettskommissjon på Avdeling for lærerutdanning

1. Skikkettskommissjonens oppgave er å arbeide med skikkettsproblematikk. Dette innebærer å sørge for at kriterier for skikkettsvurdering til enhver tid er gyldige og har legitimitet i avdelingens fagmiljø, og at det er utarbeidet prosedyrer for saksbehandling.
2. Skikkettskommissjonen har myndighet til å foreta forpliktende vedtak i skikkettsaker.
3. Kommisjonen behandler og gjør vedtak i enkeltsaker med Avdelingssyretret som klageinstans. Klager på formelle feil behandles i Klagenemnda ved Høgskolen i Oslo.
4. Kommisjonen er forpliktet til å behandle saker som meldes til kommisjonen. Kommisjonen skal sørge for at alle berørte parter i en sak får anledning til å legge fram sine synspunkter.
5. Det påtvinger skikkettskommissjonen kontinuerlig å vurdere gjeldende kriterier og foreslå tilleggende dersom kommisjonen finner kriteriene lite funksjonelle. Skikkettskommissjonen har også ansvar for å at prosedyrene er i samsvar med overordnede retningslinjer. Kriterier vedtas av Avdelingssyret etter forslag fra skikkettskommissjonen.
6. Skikkettskommissjonen er forpliktet til å ta opp meldte saker så raskt som mulig og sørge for at de blir behandlet snarest mulig uten at tempoet skal gå ut over kravet til grundighet og forsvarlig saksbehandling.

Kriterier for skikkettsvurderinger

Uvalget har foreslått kriterier for skikkettsvurdering. Kriteriene ansees som likeverdige. De er ikke satt opp i prioritert ordning. Uvalget forutsetter at skikkettskommissjonen har myndighet til å bruke et kompetent skjønn i enhver sak. Kommisjonen tillegges også ansvar for å vurdere om ett eller flere av kriteriene skal komme til anvendelse i saker som kommisjonen behandler.

1. Studenten viser adferd og holdninger i teoristudiet eller i praksisopplæringen som er uforenlig med utøvelsen av læreryrket:
 - viser liten eller ingen interesse for pedagogiske, faglige og etiske spørsmål
 - viser aggressiv og truende atferd i forhold til barn og unge
 - viser lettvint holdning til å ta ansvar
 - unnlater å holde avtaler
 - unnlater å ta ansvar som forblide / voksemodell for barn og unge
 - begår lovbrudd
2. Studenten viser manglende evne og vilje til å ta i mot veiledning og andre adferd som er nødvendig for å utøve lærergjerning på tilfredsstillende måte:
 - viser liten eller ingen grad av selvinnsikt, ser ikke sitt eget bidrag i samspill og begrunner systematisk problemer med faktorer som ligger utenfor seg selv
 - viser utilstrekkelig framgang

3. Studenten viser manglende evne og vilje til samarbeid, innlevelse og tar ikke tilstrekkelig hensyn til andres behov:

- viser liten eller ingen evne til god kommunikasjon
- viser liten eller ingen interesse for omsorgsoppgavene som ligger i lærerrollen
- viser liten eller ingen grad av involvering og empati i forhold til barn og voksne
- viser liten eller manglende evne og vilje til samarbeid med andre voksne
- viser liten eller manglende evne til å organisere og lede gruppe og/eller klasse

4. Studenten har problemer av ulik art som medfører at han/hun generelt eller periodevis fungerer svært dårlig i forhold til sine omgivelser og da ikke kan ta ansvaret for barn og unge:

- har store kommunikasjonsproblemer i forhold til barn, unge eller voksne
- har avvikende adferd og reaksjoner overfor barn, unge eller voksne

5. Studenten viser "uverdigg framferd" som ikke er forenlig med forberedelse til læreryrket (jfr. vedlegg 3, brev fra Kultur og vitenskapsdepartementet datert 21. februar 1984):

- lovbrudd av en viss grovhet
- formidler rasistiske, nazistiske eller fascistiske holdninger

Prosedyrer for skikketetsvurderingen som sikrer veiledning og vurdering gjennom studiet

Høgskolens informasjonsplikt / studentens ansvar

Studenten skal ved begynnelsen av sin lærerutdanning få informasjon om de krav som stilles for å bli sertifisert for læreryrket.

Det skjer ved at:

- Studiehåndboka skal ha et eget punkt der skikketetsproblematikk taes opp
- Praksisplanen skal ha et eget punkt om skikketet i forbindelse med vurderingskriteriene for praksis
- I orientering om studiet for nye studenter taes krav til skikketet opp som eget tema
- Fagene som inngår i det første studieåret i lærerutdanningen tar ansvar for å drøfte skikketet i læreryrket med studentene

Studenten har plikt til å gjøre seg kjent med Høgskolens informasjonsmaterieill og et ansvar for aktivt å søke informasjon.

Sikring av oppfølging og veiledning gjennom studiet

Når en student står i fare for ikke å få godkjent sin lærerutdanning, enten problemene gjør seg gjeldende i teoristudiet eller i praksisopplæringen, skal saken følges opp med skriftlige avtaler og dokumentasjon. Studenten skal følges opp med veiledning og vurdering, og det skal gis klare meldinger om hva som er problemet samt en plan som inneholder tidsfrister for forbedret innsats. Dersom tvilen om skikketet kommer til uttrykk i praksis, har Høgskolen ansvar for å følge opp studenten sammen med øvingslærer.

Adgang til å melde saker og meldeplikt

Utvalget mener at både faglærere, pedagogikkfagere, øvingslærere, studenter og administrasjonen kan fremme en skikketesssak for kommisjonen. Til vanlig vil det være rimelig at en gruppe lærere som har vært involvert i saken, melder saken videre. Utvalget vil presiseres at alle har et ansvar for å melde bekymring i studentsaker til nærmeste overordnede instans. Ved alvorlig bekymring har fagpersonalet plikt til å melde saken videre.

Studentens rettigheter

Rettt til informasjon, veiledning og innsyn

Utvalget forutsetter at studenten ved studiestart mottar studiehandbok og får skriftlig og muntlig orientering om forutsetninger for å framstille seg til eksamen og forutsetninger for å bli sertifisert for læreryrket.

Alle studentene har disse rettighetene, men noen studenter vil i løpet av studietiden trenge særskilt oppfølging når det gjelder veiledning om framgang og studieprogresjon.

Dersom studenten ikke oppfyller Høgskolens forventninger til framgang og progresjon, skal studenten gjøres oppmerksom på Høgskolens krav. Videre må studenten gies muligheter til veiledning og få konkrete råd som har til hensikt å hjelpe studenten til å rette innsatsen mot de områder der det ikke er

samsvar mellom studentens innsats, faglig nivå og Høgskolens

krav. Eventuelle tidsfrister må stå i forhold til kravene slik at studentene får rimelige muligheter til framgang.

Studenten må gjøres oppmerksom på sin rett til innsyn i egen sak etter forvalningsloven.

Den enkelte utdanning må utforne konkrete prosedyrer for hvordan bekymringer rundt spørsmål om skikketet fanges opp, behandles og følges opp. Prosedyrene for dette trykkes i studiehandboka.

Iverksetning

Iverksettes fra 01.01.97.

VEIEN TIL PRESTETJENESTE

utdanningslinjen (ca. 6 1/2 år)

grf. mf. språk	int.prak.	teologi	avsl. prak.
hovedfag m/tillegg			
<u>ordinasjonslinjen</u> (s. 29)			
		påmelding kurs I	kurs II
		stifts-tilknytning reg. 4 d.	reg. 4 d. forutgående stiftspraksis (s. 32) i 6 uker
			kurs III bd. 2 d. - ordinationsgjennomgang